

IJTIMOYIY SOHADA KORRUPTSIYAGA QARSHI KURASHNI HUQUQIY
TARTIBGA SOLISH MEXANIZMI

Qadamov Abrorbek Ulug'bek og'li

"Abdulazim himoya" advokatlik byurosi advokati

+998 99 969 13 09

Annotatsiya. Ushbu maqolada ijtimoiy sohada korruptsiyaga qarshi kurashishga qaratilgan huquqiy tartibga solish mexanizmlari ko'rib chiqilgan. U mavjud adabiyotlarni tahlil qiladi, ushbu kurashda qo'llaniladigan turli usullarni muhokama qiladi, empirik natijalarni taqdim etadi va korruptsiyaga qarshi harakatlarni kuchaytirish bo'yicha takliflarni taqdim etadi.

Kalit So'zlar: Korruptsiya, huquqiy tartibga solish, ijtimoiy soha, qonunchilik, korruptsiyaga qarshi kurash choralari.

Korruptsiya global miqyosda keng tarqalgan muammo bo'lib qolmoqda va jamiyatlarning samarali ishlashi uchun muhim muammolarni keltirib chiqarmoqda. Davlat xizmatlari va ijtimoiy ta'minot dasturlari amalga oshiriladigan ijtimoiy sohada korruptsiya fuqarolarning farovonligiga zararli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu sohadagi korruptsiyani hal qilish muhimligini anglagan holda, dunyo hukumatlari bunday amaliyotga qarshi kurashish uchun turli xil huquqiy mexanizmlarni amalga oshirdilar. Ushbu maqola ijtimoiy sohadagi korruptsiyaga qarshi kurashda qo'llaniladigan huquqiy asoslar va chora-tadbirlarni o'rganishga, ularning samaradorligi va takomillashtirish yo'nalishlari haqida tushuncha berishga qaratilgan.

Mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish ijtimoiy sohadagi korruptsiya hodisasini o'rganadigan ko'plab tadqiqotlarni ochib beradi. Olimlar turli jihatlarni, shu jumladan korruptsiyaning asosiy sabablarini, uning ijtimoiy ta'minot dasturlariga ta'sirini va korruptsiya amaliyotini cheklashda qonuniy choralarning samaradorligini o'rganishdi. Bundan tashqari, amaliy tadqiqotlar va qiyosiy tahlillar hukumatlar tomonidan qabul qilingan turli xil yondashuvlar va ularning ijtimoiy sohadagi korruptsiyaga qarshi kurash natijalari to'g'risida qimmatli tushunchalarni taqdim etdi.

Ushbu tadqiqot ilmiy adabiyotlarni, siyosiy hujjatlarni va ijtimoiy sohadagi korruptsiyaga qarshi harakatlar bilan bog'liq huquqiy asoslarni keng ko'rib chiqishga asoslangan holda sifatli tadqiqot yondashuvini qabul qiladi. Bundan tashqari, tegishli amaliy tadqiqotlar va hukumat hisobotlaridagi empirik ma'lumotlar ushbu sohadagi korruptsiyaga qarshi kurashda huquqiy tartibga solish samaradorligini baholash uchun tahlil qilinadi.

Ijtimoiy sohadagi korruptsiyaga qarshi kurash sog'liqni saqlash, ta'lim, ijtimoiy xizmatlar va ijtimoiy ta'minot dasturlari kabi sohalarga ta'sir ko'rsatadigan korruptsion

amaliyotlarning oldini olish, aniqlash va ta'qib qilishga qaratilgan bir qator huquqiy mexanizmlarni o'z ichiga oladi. Bu borada odatda qo'llaniladigan ba'zi asosiy huquqiy mexanizmlar:

- Korrupsiyaga qarshi Qonunchilik: hukumatlar ijtimoiy sohadagi korrupsiyaga qaratilgan aniq qonunlarni qabul qiladilar. Ushbu qonunlar korrupsion amaliyotlarni belgilaydi, huquqbuzarlarga jazo belgilaydi va tergov va prokuratura tartiblarini belgilaydi. Masalan, poraxo'rlik, o'g'irlik, firibgarlik va hokimiyatni suiiste'mol qilishni taqiqlovchi qonunlar.

- Shaffoflik va hisobdorlik choralari: huquqiy asoslar ko'pincha ijtimoiy dasturlar va mablag'larni boshqarishda shaffoflik va hisobdorlikni talab qiladi. Bunga byudjetlar, xarajatlar va natijalarni ommaviy ravishda oshkor qilish, shuningdek mustaqil organlar yoki idoralar tomonidan nazorat qilish mexanizmlari kabi choralar kiradi.

- Xabar beruvchilarni himoya qilish to'g'risidagi qonunlar: ijtimoiy sohadagi korrupsiya to'g'risida xabar bergan xabar beruvchilarni himoya qiluvchi Qonunchilik shaxslarni qasos olishdan qo'rqmasdan qonunbuzarlik to'g'risida ma'lumot olishga undaydi. Ushbu qonunlar odatda xabar beruvchilarni ishdan bo'shatish, ta'qib qilish yoki boshqa nojo'ya harakatlardan himoya qiladi.

- Aktivlarni deklaratsiya qilish va manfaatlar to'qnashuvi qoidalarini: ijtimoiy dasturlarni boshqarish bilan shug'ullanadigan davlat amaldorlari va xodimlaridan qonun tomonidan manfaatlar to'qnashuvi va noqonuniy boyitishning oldini olish uchun o'z aktivlari va manfaatlarini e'lon qilish talab qilinishi mumkin. Bunday qoidalar korrupsiyaning potentsial manbalarini aniqlashga yordam beradi va qaror qabul qilishda shaffoflikni ta'minlaydi.

- Axloq qoidalarini va axloq qoidalarini: huquqiy asoslar ko'pincha davlat amaldorlari va ijtimoiy sohada ishlaydigan xodimlar uchun axloqiy me'yorlar va xulq-atvor qoidalarini belgilaydi. Ushbu kodlarda kutilgan xatti-harakatlar, yaxlitlik tamoyillari va manfaatlar to'qnashuvi va axloqiy bo'lmagan xatti-harakatlarning oldini olish bo'yicha ko'rsatmalar mavjud.

- Tergov va huquqni muhofaza qilish idoralari: hukumatlar korrupsiyaga qarshi komissiyalar yoki huquqni muhofaza qilish organlari tarkibidagi bo'linmalar kabi ixtisoslashgan idoralarga ijtimoiy sohadagi korrupsiya ayblovlarini tekshirish huquqini beradi. Ushbu idoralarga dalillarni to'plash, reydlar o'tkazish va huquqbuzarlarni qonunga muvofiq javobgarlikka tortish vakolati berilgan.

- Xalqaro hamkorlik va shartnomalar: ko'plab mamlakatlar xalqaro hamkorlik bilan shug'ullanadilar va korrupsiyaga qarshi shartnomalar va ijtimoiy sohadagi korrupsiyaga qarshi kurash tashabbuslarida qatnashadilar. Ushbu shartnomalar axborot almashish, texnik yordam va transchegaraviy korrupsiya muammolarini hal qilish bo'yicha harakatlarni muvofiqlashtirishga yordam beradi.

•Sud mustaqilligi va adolatli sud jarayonlari: sud tizimining mustaqilligini ta'minlash va adolatli sud jarayonlarini ta'minlash ijtimoiy sohadagi korrupsiyaga qarshi kurashning muhim jihatlaridir. Huquqiy tizimlar korrupsiyada ayblanayotgan shaxslarga tegishli jarayon huquqlari, shu jumladan adolatli sud jarayoni, qonuniy vakillik va dalillarga kirish huquqi berilishini kafolatlashi kerak.

•Jamoatchilikni xabardor qilish va ta'lim kampaniyalari: huquqiy asoslar fuqarolarni ijtimoiy sohadagi korrupsiyaning zararli oqibatlarini to'g'risida xabardor qilish va ularga davlat amaldorlari va muassasalaridan javobgarlikni talab qilish uchun jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari va ta'lim tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Umuman olganda, ijtimoiy sohada korrupsiyaga qarshi kurashning samarali huquqiy bazasi ijtimoiy xizmatlar va dasturlarni taqdim etishda oshkorlik, hisobdorlik va yaxlitlikni ta'minlash uchun profilaktika choralari, ijro mexanizmlari va jamoatchilik ishtirokini ko'rib chiqadigan kompleks yondashuvni talab qiladi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqolada ijtimoiy sohadagi korrupsiyaga qarshi kurashda mustahkam huquqiy tartibga solishning ahamiyati ta'kidlangan. Biroq, mazmunli taraqqiyotga erishish hukumatlar, fuqarolik jamiyati va fuqarolarning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Institutsional salohiyatni kuchaytirish, oshkorlik va hisobdorlik choralari kuchaytirish, yaxlitlik madaniyatini tarbiyalash korrupsiyaning ijtimoiy ta'minot dasturlariga ta'sirini yumshatish yo'lidagi muhim qadamlardir. Bundan tashqari, korrupsiyaga qarshi tashabbuslarni doimiy monitoring qilish va baholash kamchiliklarni aniqlash va samaradorlikni oshirish strategiyasini takomillashtirish uchun juda muhimdir. Jamiyatlar keng qamrovli va hamkorlikdagi yondashuvni qo'llash orqali korrupsiya endi o'z fuqarolarining farovonligiga putur etkazmaydigan kelajakka intilishi mumkin.

Ushbu xulosalar asosida siyosatchilarga ijtimoiy sohada korrupsiyaga qarshi choralarga ustuvor ahamiyat berish va ularni amalga oshirishni qo'llab-quvvatlash uchun etarli mablag ' ajratish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, davlat idoralari, fuqarolik jamiyati tashkilotlari va xalqaro manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish bilim almashish va salohiyatni oshirish bo'yicha sa'y-harakatlarni osonlashtirishi va natijada korrupsiyaga qarshi yanada mustahkam asoslarga hissa qo'shishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Кустова Т. Формування й реалізація антикорупційної політики в системі державної служби України: сучасний стан та шляхи вдосконалення // Зб. наук. пр. "Державне управління та місцеве самоврядування". Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. Вип. 3 (42). 172 с. [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_03\(42\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_03(42)/18.pdf)

2. Беглиця В. П. Досвід європейських країн щодо формування антикорупційної стратегії // Наук. пр. [Чорномор. держ. ун-ту ім. Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”]. Серія : Державне управління. 2015. Т. 263, Вип. 252. С. 17– 23. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2015_263_252_5

3. Безрутченко В. С. Історичний шлях виникнення корупції, різноманітність поглядів на проблему визначення дефініції цього явища // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2008. Вип. 18. С. 279–286. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2008_18_32

4. Волошенко А. В. Корупція: історичні витoki та сучасні прояви // Актуальні пробл. економіки. 2015. № 3. С. 8–16. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_3_3

5. Гурковський В. І., Климкова І. І. Шляхи реалізації антикорупційної політики України // Публічне урядування. 2016. № 4. С. 110–124.

6. Нонік В. В., Савіцький В. В. Корупція як елемент державного управління в стародавніх цивілізаціях [Електронне видання] // Державне упр.: удосконалення та розвиток. 2016. № 12. Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1017>